

8. සජන විශුද්ධිය හා සතර මහාපදේශ තුළින් ත්‍රිලක්ෂණය

1. ථේරවාදී විපස්සනා ප්‍රතිපදාව - සජන විශුද්ධිය

පසුගිය ලිපිවලින් අපි ත්‍රිපිටක පෙළ අටුවා චිකාවන්ට අනුව ත්‍රිලක්ෂණයන්ගේ අර්ථ කෙබඳුද යන්නත් එකී ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන් යොදාගෙන වර්ථමාන ථේරීය ඇදුරන් විපස්සනාව පුහුණු කරන ආකාරයද, ත්‍රිලක්ෂණයන් සඳහා එකී අර්ථයන් යොදා ගැනීම සුත්‍ර දේශනාවලට අනුව භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අභිප්‍රාය වූ බවද විස්තර කළෙමු. මේ ලිපි මාලාවේ අවසන් ලිපිය වශයෙන් මෙහි එකී ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන් සජන විශුද්ධියෙහි හා සතර මහා අපදේශයන්හි බහා ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව සුගතවාදය වූයේද ථේරවාදී මහාවිහාර මතය වූයේද මෙම අර්ථයන්ම බව මතු කර දක්වන්නෙමු.

සජන විශුද්ධිය පිළිබඳ න්‍යාය පෙළ දේශනාවෙහි සඳහන් වනුයේ මජ්ඣිම නිකායේ රථවිනීත සුත්‍රයෙහි ය. සාරිපුත්ත මහරහතන් වහන්සේ හා පුණ්ණ මන්තානි පුත්ත මහරහතන් වහන්සේ අතර වූ ධර්ම සංවාදයේදී පුණ්ණ ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් මේ සජන විශුද්ධිය ගෙනහැර දක්වන ලදී. ථේරවාදීන්ගේ භාවනා ග්‍රන්ථ අතුරින් ශ්‍රේෂ්ඨත්වයට පැමිණි විශුද්ධි මාර්ගය ලියවුනේ මේ සජන විශුද්ධිය පදනම් කරගෙනය. මේ සජන විශුද්ධි නිවන් මාර්ගය තුලද යෙදෙන්නේ ඉහත දක්වන ලද ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථම බව මෙසේ පැහැදිලි කළ හැක.

මෙහිදී විශුද්ධි මාර්ගයෙහි මග්ගාමග්ග ඥාණ දර්ශනයෙහි පටන් ත්‍රිලක්ෂණය විස්තර කෙරෙන ස්ථානයන්හි පාළි පාඨ දක්වමින් සඳහන් කළේද මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන්ම බව පැහැදිලි කළ හැක. එය දැනගැනීමට කැමති හවත්නු විශුද්ධි මාර්ගය බලන්නවා.

මෙහිදී අපි වෙනත් ක්‍රමයක් අනුගමනය කරන්නෙමු. පෙර ලිපියෙන් අපි මහා නිධාන සුත්‍රයෙහි හා භූත සුත්‍රයෙහි කියැවෙනුයේද අප විස්තර කරන ලද ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන්ම බව පැහැදිලි කළෙමු. එසේම එම සුත්‍ර තුළ නාම රූප පරිග්‍රහණය, ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහණය හා ත්‍රිලක්ෂණ සම්මර්ශනය ඇති බව පැහැදිලි කළෙමු. එකී තුන් පියවරකින් යුත් ප්‍රතිපදාව තුළ සජන විශුද්ධිය ගැබ්ව ඇති බව මෙහිදී අපි පැහැදිලි කරන්නෙමු. එමගින් සජන විශුද්ධිය තුළද ගැබ්ව ඇත්තේ දක්වන ලද ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන්ම බව පැහැදිලි වන්නේය.

සෑම යෝගාවචරයකු විසින්ම ශීලයක පිහිටා නීවරණ යටපත් කරගෙන විපස්සනාව ඇරඹිය යුතුය. ඒ බැව් “ සීලේ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ චිත්තං පඤ්ඤංව භාවයං (ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධියක් ලැබූ ප්‍රඥාව සහිත යෝගාවචර කෙමේ ශීලයෙහි පිහිටා සමථය නම් චිත්තය ද විපස්සනාව නම් ප්‍රඥාව ද වඩයි.)” යන සුප්‍රසිද්ධ ගාථා පාඨයෙන් දැක්වේ.

ඒබැවින් ඉහත ශාථා පාඨයෙන්,

1. ශීල විසුද්ධිය

2. චිත්ත විසුද්ධිය

යන විශුද්ධීන් ථේරවාදී විපස්සනා ප්‍රතිපදාවට පළමු කොටම ඇතුළත්වේ.

ඒ විශුද්ධි දෙක පසුගිය ලිපියෙහි දැක්වූ මහා නිදාන, භූත යන සූත්‍ර දෙකින් මතුකරගත් ප්‍රතිපදාවෙහි සෘජුවම නොකියැවෙන්නේ වුවද එහි පූර්වයෙහි ද ඇති බව දත යුතුය. ඒ සූත්‍ර දෙකින් ම මතු කළ නාම රූප පරිග්‍රහණය යනු,

3. දිට්ඨි විසුද්ධිය

බව දත යුතුය.

එසේම ඉන් අනතුරුව එම සූත්‍ර තුළ දක්වන ලද ප්‍රත්‍ය පරිග්‍රහණය යනු,

4. කංඛාවිතරණ විසුද්ධිය

බව දත යුතුය.

ඉන් අනතුරුව එහි දක්වන ලද ත්‍රිලක්ෂණ සම්මර්ශන මගින්, විවිධ විවිධ නයිත් වඩන ලද ත්‍රිලක්ෂණ සම්මර්ශනයෙන් ඉදිරි විසුද්ධිහු දැක්වූ බව දත යුතුය. එහිදී රූප සත්තක අරූප සත්තක චත්තාලිසාකාර යනාදි නයිත් ත්‍රිලක්ෂණය සම්මර්ශණය කොට දසවිධ විදර්ශනා උපක්ලේශ දුරුකොට තරුණ උදයවැය දර්ශනය ලබා ගැනීම

5. මග්ගාමග්ගඤාණදස්සන විසුද්ධිය

බව දත යුතුය. ඉන් අනතුරුව සංස්කාරයන්ගේ හටගැනීමට හේතු වන ප්‍රත්‍ය ධර්ම සතර ද උදය ලක්ෂණය ද ස්කන්ධයන්ට නංවමින් සම්මර්ශනය කරයි. එසේම ප්‍රත්‍ය ධර්ම සතර ද වය ලක්ෂණයද ස්කන්ධයන්ට නංවමින් සම්මර්ශනය කරයි. ඉන් අනතුරුව ප්‍රත්‍ය වශයෙන් සම්මර්ශනය නවතා ස්කන්ධයන්ගේ උදය වැය පමණක් බලමින් සම්මර්ශනය කරයි. මෙයින් ශක්තිමත් උදය වැය දර්ශනයක් සමඟ බලවත් උදය වැය ඥානයක් උපදී. ඉන් අනතුරුව අනෙකුත් ඉදිරි විපස්සනාඤාණ උදෙසා සුදුසු භාවනා වාක්‍ය යොදාගෙන සම්මර්ශනය කරන අතරතුර නැවත නැවතත් ස්කන්ධයන්ගේ ත්‍රිලක්ෂණයන්ම සම්මර්ශනය කරයි. මෙසේ උදය වැය භංගානුපස්සනා, භයතුපට්ඨාන, ආදීනව, නිබ්බිදා, මුංචිතුකමායතා, පටිසංඛානුපස්සනා, සංඛාරඋපෙක්ඛා, ගෝත්‍රභූ, දක්වා නව මහා විදර්ශනා ඥාන වැඩීම

6. පටිපදා ඤාණ දර්ශන විශුද්ධිය බව දත යුතුය.

අවසානයේ ගෝත්‍රභූ ඥානයට අනතුරුව උපදින සෝවාන් ආදී ආර්යමාර්ග

7. ඤාණ දස්සන විසුද්ධිය වේ.

මේ අනුව ඉහත මහා නිධාන ආදී සූත්‍රවල දක්වන ලෙද ත්‍රිලක්ෂණ සම්මර්ශනයෙන් ප්‍රකාශ වනුයේ මග්ගාමග්ග ඤාණ දර්ශන විශුද්ධිය ඇතුළු සෙසු විශුද්ධිත්‍රය බව වටහාගත යුතුය. මේ අනුව ස්ඵත විශුද්ධි ක්‍රමය තුළ දැක්වෙන්නේද අපි මේ ලිපි පෙළින් දක්වන ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථම බව නුවණැතියෝ වටහා ගනිත්වා.

මෙසේ පෙර පරිච්ඡේදවලින් දක්වන ලද අර්ථ ඇති ත්‍රිලක්ෂණයෙන් යුත් විපස්සනා ප්‍රතිපදාව නාමරූපපරිගහණාදී තුන් පියවරින් යුත් ප්‍රතිපදාවක් සේ බහුතර සූත්‍රයන්හිත් සජ්ඣ විශුද්ධිය ලෙස රථවිනිත සූත්‍රයෙහිත් දෙයාකාර වූම ප්‍රතිපදාව න්‍යායාත්මක වශයෙන් අසුභාර දහසක් ධර්මස්කන්ධයන්හිත් පැමිණියාහුය. ඒ අනුව ත්‍රිපිටකයෙහි ත්‍රිලක්ෂණය දක්වන සෑම තන්හිම මේ අර්ථයෙන්ම ත්‍රිලක්ෂණය දැක්වූ බව නැණවත්හු දතයුත්තාහ.

II. සතර මහා අපදේශ න්‍යායෙන් ත්‍රිලක්ෂණය

අනාගතයෙහි පරියාජිති ශාසනයට යම් යම් අධර්මානුකූල දුර්මත ඇතුළු විය හැකි බව දත් භාග්‍යවතුන්වහන්සේ එබඳු අවස්ථාවක ධර්මවිනය වෙන් කොට හඳුනා ගැනීම සඳහා සතර මහා අපදේශයන් වදාළ සේක. මෙහිදී ධර්ම පරියාය සඳහා එක් ක්‍රමයකුත් විනය පරියාය සඳහා එක් ක්‍රමයකුත් වදාළසේක. ඒහිදී ධර්ම පරියාය සඳහා වූ ක්‍රමය භාග්‍යවතුන්වහන්සේ මහා පරිනිබ්බාණ සූත්‍රයෙහි මෙසේ වදාළ සේක.

○ මහා පරිනිබ්බාණ සූත්‍රයෙහි - මහා අපදේශ

“ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය - ‘සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො, භගවතො සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං, අයං ධම්මො අයං විනයො ඉදං සන්ථුසාසන’න්ති. තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං නප්පටික්කොසිතබ්බං. අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා තානි පදබ්‍යඤ්චනානි සාධුකං උග්ගහෙත්වා සුත්තෙ ඔතාරෙතබ්බානි, විනයෙ සන්දස්සෙතබ්බානි. තානි වෙ සුත්තෙ ඔතාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි න වෙව සුත්තෙ ඔතරන්ති, න ව විනයෙ සන්දස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං - ‘අද්ධා, ඉදං න වෙව තස්ස භගවතො වචනං; ඉමස්ස ව භික්ඛුනො දුග්ගහිත’න්ති. ඉතිහෙතං, භික්ඛවෙ, ජඩ්ධෙය්‍යාථ. තානි වෙ සුත්තෙ ඔතාරියමානානි විනයෙ සන්දස්සියමානානි සුත්තෙ වෙව ඔතරන්ති, විනයෙ ව සන්දස්සන්ති, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං - ‘අද්ධා, ඉදං තස්ස භගවතො වචනං; ඉමස්ස ව භික්ඛුනො සුග්ගහිත’න්ති. ඉදං, භික්ඛවෙ, පඨමං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ.’”

එහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහණුන් කැඳවා, “මහණෙනි, සතර මහා අපදේශයන් දෙසන්නෙමි. ඒය අසවු, මොනොවට සිත්හි කරවු, කියන්නෙමි” යි වදාළ සේක. ‘එසේ යැ වහන්සැ’ යි ඒ මහණහු භගවත් බුදුරජුන්ට පිළිවදන් දුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය වදාළ සේක: “මහණෙනි, මෙහි මහණෙක්, ‘ඇවැත්නි, ධර්මය මේ යැ, විනය මේ යැ, ශාස්තෘශාසනය මේ යැ’ යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුයෙහි සිට මා විසින් මෙය අසන ලද්දේ ය, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුයෙහිදී පිළිගන්නා ලද්දේ යැ’ යි මෙසේ කියන්නේ නම්, මහණෙනි, (එ පමණින්) එ මහණහුගේ වචනය නො ම පිළිගත යුතු, නො ද පිළිකෙවු කළ යුතු. නො ම පිළිගෙන, නො ද පිළිකෙවු කොට, ඒ පද ව්‍යංජන මොනොවට ඉගෙන සූත්‍රයෙහි බහා ලියැ යුතු, විනයෙහි සැසැඳියැ යුතු. ඉදින් සූත්‍රයෙහි බහාලනු ලබන්නාහු, විනයයෙහි සසඳනු ලබන්නාහු සූත්‍රයෙහි නො බස්නාහු ද, විනයයෙහි නො සැසැඳෙන්නාහු ද, එවිටැ ‘ඒකාන්තයෙන් මෙය ඒ

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචන නො වේ, මෙය මේ මහණහු වරදවා ගත් දැයෙකැ' යි මෙහි නිෂ්ඨාවට පැමිණියැ යුතු. මහණෙනි, මෙසේ මෙය බැහැර කරවු. ඉදින් ඒ පද ව්‍යාඤ්ඡනායෝ සුත්‍රයෙහි බහාලනු ලබන්නාහු, විනයෙහි සසඳනු ලබන්නාහු, සුත්‍රයෙහින් බැසැගනින් ද විනයෙහින් සැසැදෙත් ද, එ විටැ 'ඒකාන්තයෙන් මෙය ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචන යැ, යි මේ මහණහු විසින් මෙය මොනොවට උගන්නා ලදැ' යි නිෂ්ඨාවට යැ යුතු. මහණෙනි, මෙසේ මේ පළමු මහා අපදේශය සිත්හි ලා දරවු.

(දීඝනිකාය II - මහා පරිනිබ්බාණ සුත්‍රය - බු.ප.මු. 192)

මේ සුත්‍ර පාඨයට අර්ථ සපයන, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සංක්ෂිප්ත දේශනා අර්ථ ව්‍යාඤ්ඡන වශයෙන් විස්තර කර දක්වන්නවුන් අතර අග්‍රස්ථානයට පත් මහා කච්චායන මහරහතන් වහන්සේ තෙත්තිප්පකරණයෙහි යුක්තිභාරයෙහි මෙසේ වදාළ සේක.

○ තෙත්තිප්පකරණය - මහා අපදේශ

“ඉමෙ වත්තාරො මහාපදෙසා, තානි පදබ්‍යාඤ්ඡනානි සුත්තෙ ඔතාරයිතබ්බානි, විනයෙ සන්දස්සයිතබ්බානි, ධම්මතායං උපනික්ඛිපිතබ්බානි. කතමස්මිං සුත්තෙ ඔතාරයිතබ්බානි? වතුසු අරියසච්චෙසු. කතමස්මිං විනයෙ සන්දස්සයිතබ්බානි? රාගචිතයෙ දොසචිතයෙ මොහචිතයෙ. කතමිං ධම්මතායං උපනික්ඛිපිතබ්බානි? පටිච්චසමුප්පාදෙ. යදි වතුසු අරියසච්චෙසු අවතරති, කිලෙසචිතයෙ සන්දිස්සති, ධම්මතඤ්ච න විලොමෙති, එවං ආසවෙ න ජනෙති. වතුහි මහාපදෙසෙහි යං යං යුප්පති, යෙන යෙන යුප්පති, යථා යථා යුප්පති, තං තං ගහෙතබ්බං.”

මොහු සතර මහා - අපදෙසයෝ යි. (කිසිවක්හු විසින් එළවනලද සුත්‍රයක හෝ සංවර්ණකයා විසින් සංවර්ණනාවශයෙන් ලබන සුත්‍රයාගේ හෝ) ඒ අර්ථපද ව්‍යාඤ්ඡනපදයෝ සුත්‍රයෙහි බහාලියැයුත්තාහ විනයෙහි ලා සසඳාලියැයුත්තාහ, ධර්මතායෙහි බස්වාලියැයුත්තාහ. කචර සුත්‍රයෙක අවතරණ කළ යුත්තාහ යත්: සතර ආයඨිසත්‍යසුත්‍රයෙහි යැ. කචර විනයෙක සසඳාලියැ යුත්තාහ යත්: රාගචිතයෙහි දෝසචිතයෙහි මෝහචිතයෙහි යැ. කචර ධර්මතායෙක බස්වාලියැයුත්තාහ යත්: ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාද ධර්මතායෙහි යි. ඉදින් වතුරායඨිසත්‍යයෙහි බැසැගනී නම්, ක්ලේශචිතයෙහි ලා සැසැදේ නම්, ධර්මතාවට ද විරුද්ධ නොවේ නම් මෙසේ කාමාදි ආසුචයන් නුපදවා නම්, සතර මහාපදේසයන් හා යම් යම් අර්ථධර්ම, ජානයෙක් යෙදේද, යම් යම් කරුණෙකින් යෙදේ ද, යම් යම් ප්‍රකාරයෙකින් යෙදේ ද ඒ ඒ අර්ථධර්මජානය (සුත්‍රයෙන් නහා සංවර්ණනාවශයෙන්) ගතයුත්තේ යි. (තෙත්තිප්පකරණය - යුක්තිභාර විභංගය - බු.ප.මු. 38)

මෙහිදී සංක්ෂිප්තව දේශනා කළ සුගත න්‍යාය විස්තර කරන කච්චායන මහරහතන් වහන්සේ “අසන ලද නව දහම් මතය සුත්‍රයෙහි බහාලිය යුතුය, විනයෙහි සැසඳිය යුතුය, ධර්මතායෙහි එළවා බැලිය යුත්තේ” යැයි දේශනා කොට “කචර සුත්‍රයෙකින්ද යත් වතුරාර්ය සත්‍යයෙහිය, කචර විනයෙකින් ද යත් රාග ද්වේශ මෝහ විනයෙහි හික්මවීමෙහිය, කචර ධර්මතායෙකින් හිද යත් පටිච්චසමුප්පාදයෙහි” යැයි තවදුරටත් අර්ථ විග්‍රහ කළ සේක.

o නෙත්තිප්පකරණ අර්ථ කථාව - මහා අපදේශ

මෙම නෙත්තිප්පකරණ පාඨයට අර්ථ විග්‍රහ කරන අර්ථකථාවාරී බදිරනීර්ථවාසී ධම්මපාල ස්වාමීන් වහන්සේ තම්බපණ්ණීදීපයෙහි මහාවිහාරවාසී මහාරහතන් වහන්සේලාගේ මතය නොඉක්මවමින් නෙත්තිප්පකරණ අර්ථකථාවෙහි මෙසේ දක්වයි.

ධම්මතායන්තිපදස්ස අත්ථං දස්සෙතුං “පට්ච්චසමුප්පාදෙ”ති වුත්තං. පට්ච්චසමුප්පාදො හි ධීතාව සා ධාතු ධම්මට්ඨිතතා ධම්මනියාමතාති වුත්තො. “ධම්මතායං උපනික්ඛිපිතඛිබානී”ති ඉදං පාළියං නත්ථී, අත්ථදස්සනවසෙන පන ඉධ වුත්තන්ති දට්ඨඛිබං. එත්ථ ච පචත්තිං නිචත්තිං තදුපායඤ්ච බාධකාදිභාවෙ නියතං පරිදීපෙන්නො සුත්තෙ ඔතරති නාම. එකත්තෙන රාගාදිකිලෙසචිතයං වදන්තො චිතයෙ සන්දිස්සති නාම. තථා සස්සතං උච්ඡේදඤ්ච වජ්ජෙත්වා එකත්තතායාදිපරිදීපනෙන සභාවධම්මානං පච්චයපච්චයුප්පත්තභාවං විභාවෙත්තො ධම්මතං න විලොමෙති නාම.

එවංචිධො ච කාමාසවාදිකං ආසවං න උප්පාදෙතීති ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො “යදි වතුසු අරියසච්චෙසු”ති ආදිමාහ. නනු ච අනුලොමතො පට්ච්චසමුප්පාදො පචත්ති, පටිලොමතො නිචත්තිති සො වත්තාරී අරියසච්චානි අනුපච්චිධො කස්මා ඉධ විසුං ගහිතොති? සච්චමෙතං. ඉධ පන විසුං ගහණං ධම්මානං පච්චයායත්තවුත්තිදස්සනෙන අනිච්චපච්චයලක්ඛණං අසමත්ථපච්චයලක්ඛණං නිරිහපච්චයලක්ඛණඤ්ච විභාවෙත්වා තෙසං උදයවත්තතා තතො එව වයවත්තතා තදුභයෙන අනිච්චතා උදයඛිබයපටිපිලනෙන දුක්ඛතා අනත්තතාති තිලක්ඛණසමායොගපරිදීපනී සඛ්ඛදිට්ඨිගතකුමතිවිද්ධංසනී අනඤ්ඤසාධාරණා සාසනසම්පත්ති පකාසිතා හොතීති දස්සනත්ථං.

‘ධම්මතායං’ යන පදයේ අර්ථය දක්වන්නට ‘පට්ච්චසමුප්පාදෙ’ යයි වදාරණ ලදී. පට්ච්චසමුප්පාදය වනාහි “ අවිද්‍යාදී ප්‍රත්‍යන්ට ආයත්තව සංඛාරාදී ප්‍රත්‍යයත්පන්නයන් උපදින බැවින් ‘ධම්මට්ඨිතතා’ ඇති බැවින්ද අවිද්‍යාදී ප්‍රත්‍යයන් විසින් හසුරුවන හෙයින් ‘ධම්මනියාමතා’ ඇති බැවින් ද බුදුන් උපන් කල්හි ද නුපන් කල්හි ද ඒ ප්‍රත්‍ය ස්වභාවය සිටියේ ම ය” යන ආකාරයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරණ ලද්දේය. ‘ධම්මතායං උපනික්ඛිපිතඛිබානී’ යන මේ කොටස දීඝනිකායේ පරිනිබ්බාණ සුත්‍රයෙහි සතරමහාපදේශ වදාරණ ලද තැන පාලියෙහි නැත. අර්ථය දීපනය කිරීම් වශයෙන් ඒ කොටස කච්චායනමහරහතන් වහන්සේ විසින් මේ නෙත්තිප්පකරණයෙහි වදාරණ ලද්දේ යයි දතයුතුය. මෙහිලා ද සංසාර ප්‍රචාන්තිය සංසාර ප්‍රචාන්තියේ නැවතීම එය නවතනු ලබන උපාය බාධක ආදිභාවයෙහි නියමය මනාව දීපනය කරනුයේ ‘සුත්තෙ ඔතරති’ නම් වේ. ඒකාන්තයෙන් රාගාදී කිලෙස විනයනය කියනුයේ ‘චිතයෙ සන්දිස්සති’ නම් වේ. එසේම ශාස්වත උච්ඡේද වනය වර්ජනය කොට ඒකත්තනය ආදිය දැක්වීමෙන් ස්වභාව ධර්මයන්ගේ ප්‍රත්‍යය ප්‍රත්‍යයත්පන්නභාවය බබලවනුයේ “ධම්මතං න විලොමෙති” නම් වේ. මේ ආකාර වූ ද කාමසුච ආදී ආසුච නො උපදවයි යන මේ අර්ථය දක්වනුයේ ‘යදි අරියසච්චෙසු’ යන ආදිය වදාළේය. පට්ච්චසමුප්පාදය අනුලෝමයෙන් සංසාර ප්‍රචාන්තිය ද පටිලෝමයෙන් සංසාර නිවෘත්තිය ද කියනුයේ නොවේද? ඒ පට්ච්ච සමුප්පාදය වතුරාර්ය සත්‍යය තුළට පිවිසියේ ය. කවර හෙයින් මෙහි වෙනම ගන්නා ලද්දේ ද? එය සත්‍යයකි. මෙහි වනාහි වෙනම

ගැනීමෙන් ස්වභාවධර්මයන්ගේ ප්‍රත්‍යන්ට ආයත්ත වූ පැවතුම් දැක්වීම් වශයෙන් ප්‍රත්‍යයන්ගේ අනිත්‍ය ලක්ෂණය, ප්‍රත්‍යයන්ගේ අසමර්ථ ලක්ෂණය, අකර්මණ්‍ය ලක්ෂණය ද බබුළුවා ඒ ස්වභාව ධර්මයන්ගේ භටගැනීම් ලක්ෂණයෙන් යුක්ත බව එයින්ම බිඳෙන ලක්ෂණයෙන් යුක්ත බව ඒ උදයවැය දෙක කරණ කොට ගෙන ‘අනිත්‍යතාව’ උදය වැය දෙකින් පෙළෙන හෙයින් ‘දුක්ඛතා’ ව හා ‘අනාත්මතාව’ යන ත්‍රිලක්ෂණ සමායෝජනය දක්වනුයේ ඒ ත්‍රිලක්ෂණාදිය පිළිබඳව ඇති සියළු සාවද්‍ය දෘෂ්ටි දුර්මත විධිවිසනය කරනුයේ අන්‍ය ශාස්ත්‍ර ශාසන හා අසාධාරණ වූ ශාසන සම්පන්නිය දක්වන ලද්දේ වෙයි යන්න දැක්වීම පිණිස වදාරණ ලදී. (නෙත්තිප්පකරණට්ඨකථා යුත්තිභාරවිභසිගය- පි .හේ.මු.69)

මෙහිදී ප්‍රස්තුතයට බඳුන් වී ඇති කාරණාව වනුයේ අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මයන්ගේ නිවැරදි ධර්මාර්ථය කුමක්ද යන්නයි. සංක්ශේපයෙන් සංස්කාරයන්ගේ පෙර නොතිබීම ඉපිද නිරවශේෂයෙන් නිරුද්ධ වියාම අනිත්‍ය ලෙස ද ඉපදීම් බිඳීම් දෙකින් පෙළෙන හෙයින් දුක්ඛ ලෙස ද වසභයෙහි නොපැවැත්විය හැකි බැවින් අනාත්ම ලෙස ද අර්ථ දැක්විය හැක.

○ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන් සූත්‍රයෙහි බහාලීම

ඉහත නෙත්තිප්පකරණ අර්ථ කතාවෙහි ‘සුත්තෙ ඔතරෙතඛිඛා’ යන්නට අර්ථකථාවාරීන්වහන්සේලා ලබාදුන් චතුරාර්ය සත්‍යයෙහි බහාලා බැලිය යුතුය යන අර්ථය හා ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ අර්ථය මෙසේ සැසඳිය හැක.

දුක්ඛ ආර්ය සත්‍ය හා සැසඳීම

ත්‍රිලක්ෂණයට නංවනුයේ නාම රූප ධර්මයෝ ය. ත්‍රිලක්ෂණය ඇත්තේ ද නාම රූප ධර්මයන්ට ය. පංච උපාදානස්කන්ධය යැයි කියනුයේ ද නාම රූපයන්ට මය. “ සංඛිත්තේන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා” යන බුද්ධ දේශනාවට අනුව නාමරූපයෝ දුක්ඛආර්ය සත්‍යයට ඇතුලත් වෙත්. ඉහත ත්‍රිලක්ෂණය අර්ථදැක්වීමෙහි නාම රූපයන් පිළිබඳව ද දැක්වෙන හෙයින් ඉහත ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ දැක්වීමෙන් දුක්ඛ ආර්ය සත්‍ය නිරූපණය වේ.

දුක්ඛ සමුදය ආර්ය සත්‍යය හා සැසඳීම

නාම රූපයන් ත්‍රිලක්ෂණයට නැංවීමේදී තෘෂ්ණාව හෙවත් ලෝභ චෛතසිකය ද ත්‍රිලක්ෂණයට නංවයි. එබැවින් තෘෂ්ණාව දුක්ඛ සමුදය නිසා ඉහත ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ දැක්වීමෙන් දුක්ඛ සමුදය ආර්ය සත්‍යය නිරූපණය වේ.

දුක්ඛ නිරෝධ ආර්ය සත්‍යය හා සැසඳීම

ඉහත විශුද්ධි විස්තරයේදී පටිපදා ඤාණ දස්සන විශුද්ධියේ දී ප්‍රත්‍ය ධර්මයන් සතර වය ලක්ෂණය හා යොදා ස්කන්ධයන්ට නංවමින් ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් නිරෝධය මෙතෙහි කිරීමෙන් ප්‍රත්‍යයන්ගේ අනුත්පාද නිරෝධයෙන් ස්කන්ධයන්ගේ අනුත්පාද නිරෝධය සිදුවන බව දැන සත්වන ඤාණදස්සන විශුද්ධියේ දී නිවන අරමුණු කිරීමෙන් නිරෝධ සත්‍යය වන නිවන ද මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ දැක්වීමෙන් නිරූපණය විය. එහෙයින් මේ ලක්ෂණ අර්ථ දැක්වීම තුළින් දුක්ඛ නිරෝධාර්ය සත්‍යය ද නිරූපණය වේ.

දුක්ඛ නිරෝධගාමිණී ආර්ය සත්‍යය හා සැසඳීම

ඉහත ඡේදයෙකිනි දක්වන ලද සජ්ත විශුද්ධි ක්‍රමය තුළ මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ ඇතුළත් වේ. මෙසේ මේ ත්‍රිලක්ෂණ ධර්ම විග්‍රහයේදී ඒ සංසාර නිවෘත්තියගේ උපාය ප්‍රතිපදාව වන නිර්වාණගාමී විපස්සනා ප්‍රතිපදාව නිරූපණය වේ. එහෙයින් මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ දැක්වීම තුළින් දුක්ඛ නිරෝධගාමිණී ප්‍රතිපදා ආර්ය සත්‍යය නිරූපණය වේමය.

මෙසේ දක්වන ලද ත්‍රිලක්ෂණයන්ගේ අර්ථය තුළින් චතුරාර්ය සත්‍යය නිරූපණය වේ යන්න පැහැදිලිය. එමෙන්ම මේ ආකාරයට චතුරාර්ය සත්‍ය හා සැසඳූ කල මැනවින් එහි බැස ගන්නා බවද පැහැදිලිය. මෙතෙකින් සුත්‍රයෙහි බහාලූ කල මනාව සුත්‍රයෙහි බැසගන්නා බැවින් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනයට සම වන බැවින් ද මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ මැනවින් සුත්‍රයෙහි බැස ගන්නේ යයි දරා ගත යුතුය.

○ විනයෙහි සංසන්දනය කිරීම

ඉහත සජ්ත විශුද්ධි ක්‍රමයෙන් මෙකී ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන් යොදා ගෙන නිවන් සාක්ෂාත් කළ හැකි බව ඉහත දක්වන ලදී. (විස්තර සොයන්නවුන් විසින් විශුද්ධි මාර්ගය හා එහි පරිවාර ටිකා සන්න ආදී ග්‍රන්ථයන්ගෙන් බලා දත යුතුය) එයින්මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ යොදාගෙන මාර්ගය වැඩිමෙන් රාග විනයනය ද්වේශ විනයනය මෝහ විනයනය සිදුවන බව මැනවින් පැහැදිලිය. මෙසේ රාග විනයනය සිදුවන හෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනයට මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ සම වන බව දත යුතුය. එබැවින් විනය සමග මැනවින් මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ සැසඳෙන බව පැහැදිලිය.

○ ධර්මතායෙහි හෙවත් පටිච්ච සමුප්පාදයෙහි බහාලීම

මෙම ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථකථනය සජ්ත විසුද්ධිය තුළට ඇතුළත්කොට කතා කෙරෙන බැවින් කංඛාවිතරණ විශුද්ධිය ගත්කළ ත්‍රිලක්ෂණය ගන්නා ලද්දේ ම වෙයි. යම් සේ දරුවාගේ අතින් ගත් කල අත දරුවාගේ ශරීරයේ කොටසක් බැවින් දරුවා ගත්තේ යැයි කියන්නා සේ සජ්ත විශුද්ධිය තුළ ත්‍රිලක්ෂණය අඩංගු බැවින් ත්‍රිලක්ෂණය ගත්කළ සජ්ත විසුද්ධිය ම ගන්නා ලද්දේ වෙයි. බැවින් ත්‍රිලක්ෂණය ගත් කල කංඛාවිතරණ විශුද්ධිය ද ගන්නා ලද්දේ ම වෙයි. කංඛාවිතරණ විශුද්ධිය යනු නාම රූප ධර්මයන්ගේ ප්‍රත්‍යන්ට ආයක්ත වූ පැවතුම් ඇති බව දැක්වීමමය. අවිද්‍යා පච්චයා සංඛාරා යයි කී කල්හි සංඛාරයන්ගේ ඇති අවිද්‍යාවට ආයක්ත බව ප්‍රකටය. විඤ්ඤාණ පච්චයා නාම රූප යයි කී කල නාම රූපයන්ගේ ඇති විඤ්ඤාණයට ආයක්ත බව මැනවින් පැහැදිලිය. මේ අනුව ත්‍රිලක්ෂණය කී කල අපදේශයෙහි පැමිණි පටිච්චසමුප්පාදය නිරූපණය වන බව පැහැදිලිය.

තවද සමපනස් උදය වැය පරීක්ෂාවෙහි දී ද නාම රූපයන්ගේ ඇති ප්‍රත්‍යන්ට ආයක්ත බව මැනවින් ප්‍රකට ය. එහිදී අවිද්‍යා කර්ම තෘෂ්ණා කබලිංකාකාර ආභාර යන ප්‍රත්‍යයන්ගේ ඉපදීමෙන් රූප උපදින බව මෙනෙහි කෙරේ. ඒ හේතූන්ගේ අනුත්පාද නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධ වන බව මෙනෙහි කෙරේ. මේ අනුව රූප ධර්ම ප්‍රත්‍යන්ට යටහත් පැවතුම්වලින් හෙවත් ආයක්තව සිටින බව පැහැදිලිය.

එසේම අවිද්‍යා කර්ම තෘෂ්ණා එස්ස යන ප්‍රත්‍යයන්ගේ ඉපදීමෙන් නාම උපදින බව මෙනෙහි කෙරේ. ඒ හේතූන්ගේ අනුත්පාද නිරෝධයෙන් නාම නිරෝධ වෙන බව මෙනෙහි කෙරේ. මේ අනුව නාම ධර්මද ප්‍රත්‍යන්ට යටහත් පැවතුම්වලින් හෙවත් ආයක්තව සිටින බව පැහැදිලිය.

ඉහත දක්වන ලද ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන් සජ්ත විශුද්ධිය තුළ අන්තර්ගත හෙයින් මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ විග්‍රහ කිරීමේදී කංඛාවිතරණ විශුද්ධිය හෙවත් පටිච්චසමුප්පාදයද මතුව පෙනේ. එබැවින් දක්වන ලද ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථ යොදා ගෙන විපස්සනාව වඩන ක්‍රමය තුළින් අපදේශයෙහි පැමිණි පටිච්චසමුප්පාදය නිරූපණය වන බව පැහැදිලිය.

තවද ඉහත අර්ථකථා පාඨයෙහි පැමිණි “තෙසං උදයවන්තතා තතො එව වයවන්තතා තදුභයෙන අනිච්චතා උදයබ්බයපටිපිළඤ්ඤෙන දුක්ඛතා අනත්තාති තිලක්ඛණසමායොග පරිදීපනී” යන පාඨයෙන් විවාදයෙන් තොරවම ත්‍රිලක්ෂණය සඳහා මෙහි ඉදිරිපත් කළ අර්ථකථනය ම යොදා ගත යුතු බව සක්සුදක් සේ පැහැදිලිය. මෙයින් ද මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථකථනය තුළින් අපදේශයෙහි පැමිණි පටිච්චසමුප්පාදය නිරූපණය වන බව පැහැදිලිය. එබැවින් ත්‍රිලක්ෂණ සඳහා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අර්ථකථනය වූයේ ද මෙය ම බව ඉතා මැනවින් පැහැදිලිය. මෙසේ “ධම්මතාය උපනික්ඛිපතබ්බානි” යන ශ්‍රී මුඛ දේශනාව හා මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථකථනය සම වන බව දත යුතුය.

මෙසේ මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථකථනය සතරමහාපදේශයන් අනුව සලකා බැලූ කල සූත්‍රයෙහි මනාව බැස ගනී. විනය හා මැනවින් සැසඳේ. ධර්මතායෙහි මනාව බැස ගනී. එබැවින් සැදැහැවත්හු මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථකථනය ජීවමාන ශාස්තෘන් වහන්සේ සම්මුඛයේ අසන්න ලද්දක් සේ දරාගත යුක්තාහ. සංගීතිකාරක මහරහත් බුද්ධ පුත්‍රයන් වහන්සේලා අභිමුඛයෙහි අසන ලද්දක් සේ දරාගත යුක්තාහ. ආචාර්ය පරම්පරාවෙන් පැමිණුනා වූ ධර්මාර්ථය ම බව දරාගත යුක්තාහ.

III. අන්තර්ගතය සැකෙවින්

මෙසේ මේ ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මයන්ගේ පෙළ අර්ථකථා විකා ආදියෙන් පැමිණි දහම් අර්ථය ලිපි මාලාවකින් දක්වන ලදී. එහිදී ත්‍රිලක්ෂණයන්ගේ වචනාර්ථ ආදිය ද එකී අර්ථයන් පෙළ අර්ථකථා ආදියෙහි දක්වා ඇති ආකාරය ද මැන යුගයේ බුරුම හා ලංකාද්වීපයේ ධර්මධර විනයධර යෝගාවචර ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේලා විසින් එකී අර්ථ මතු කරමින් භාවනා ක්‍රම පුහුණු කරන ආකාරය ද නිදසුන් සහිතව දැක්වීමු.

ඉන් අනතුරුව එකී ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථයන් යොදාගෙන භාවනා වඩා නිවන් සාක්ෂාත් කළ හැකි ආකාරය ද සූත්‍ර නිදසුන් දක්වමින් පැහැදිලි කළෙමු. අනතුරුව එකී දහම් අර්ථයන් සජ්ඣ විශුද්ධිය තුළට බහා මගඵල නිවන් සාක්ෂාත් කළ හැකි බව දැක්වීමු. අවසානයේ දී යම් දහම් අර්ථයක් ලැබුණු කළ එය ශාස්තෘ දේශනාවදැයි නිගමනය කර ගැනීම සඳහා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාළ සතර මහාපදේශයන්හි බහා මේ ත්‍රිලක්ෂණ ධර්මාර්ථය ශ්‍රී මුඛ බුද්ධ වචනය ම බව තහවුරු කළෙමු.

මෙසේ මේ ක්‍රමයෙන් තහවුරු කරනු ලැබුයේ අනෙකක් නොව බුද්ධ ශාසනයේ හරයයි. කල්ප අනන්ත අපරිමාණ කාලයක් ඇස් හිස් මස් ලේ රට රාජ්‍ය අඹු දරු දන් දෙමින් අප්‍රමාණ දුක්ඛස්කන්ධයක් විදි මහබෝසතාණන් වහන්සේලා උතුම් ලොවතුරා බුදු පදවි ලබනුයේ අන් කිසිවක් පිණිස නොව මේ ත්‍රිලක්ෂණ අර්ථය මතුකර දක්වා ලෝසතුන් නිවන්පුර හැරලනු පිණිසය. ඉදින් යම් කලෙක ඒ දහම් අර්ථ වැළලී ගිය හොත් අනන්ත සසර දුක් විදින ලෝ සතුන්ට සසර දුකින් මිදී යන්නට ලැබුණු මේ ශාසන ක්ෂණසම්පත්තිය වැනසී යන්නේය. අෂ්ඨ දුෂ්කෂණයන් ගෙන් වෙන් ව ලැබුණු උතුම් මනුස්ස ප්‍රතිලාභය නිර්වචන වන්නේය. එබැවින් සද්ධම්මස්ථිතිකාමීහු මේ දහම් අර්ථ අසත්වා. ඇසු දහම් අරුත් දරාගනිත්වා. දහම් අර්ථ වලට අනුව භාවනා වඩත්වා. අන් සතුන් කෙරෙහි කරුණාවෙන් පහදා දෙත්වා.

මෙසේ ශාසනස්ථිතිය පිණිස මේ ලිපි පෙළ සකස් කිරීමෙන් රැස් වූ සියළු කුශල ධර්මයන් ගේ ආනුභාවයෙන් ඒ ශාකාසිංහ සුගත තථාගතයන් වහන්සේ පැවැත්වූ දහම් සක බබුළුවන්නා වූ ථේරවාදී මහාවිහාර භික්ෂු පරම්පරාව ශාසනන්තර්ධානය තෙක් යෙහෙන් වැජඹේවා. මේ නිර්මල බුද්ධ ශාසනය සියළු ලෝ සතුන්ට දෙලෝ වැඩ සාදමින් වසර පන්දහසක් කල් බබලවා. ථේරවාදී නිර්මල බුද්ධ ශාසනයට පණපොවන්නා වූ ධර්මධර විනයධර ධර්මානුධම්ම ප්‍රතිපන්න තෛතිකායික සියලු සුපේශල ශික්ෂාකාමී මහාසංඝරත්නය එක්සිත්ව සමගිව සසුන් දම් පුරා බුදු සසුන බබුළුවා ස්වාර්ථ පරාර්ථ වැඩ සාදා බඹසර කිස නිමවා උතුම් නිවනින් සැනසේවා. සියළු ලෝක සත්ත්වයෝ ශීල සමාධි ප්‍රඥා පිළිවෙත් දම් පුරා සියළු දුක් කෙළවර කොට අත්‍යුත්තම වූ ශාන්ති ලක්ෂණ නිවනින් නිවී සැනසෙත්වා. මෙසේ මෙතෙකින් ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ සුගතවාදය වූ ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ ථේරවාදී මහාවිහාර මතය වූ “ත්‍රිලක්ෂණ විනිශ්චය” නිමයේය.

-මහා විහාරය-